

ภูมิหลัง

การประชุม TICAD จัดขึ้นครั้งแรกในปี 2536 (1993) เป็นการประชุมระดับผู้นำที่ริเริ่มขึ้นโดยรัฐบาลญี่ปุ่น โดยมีผู้ร่วมจัดประชุม ได้แก่ African Union Commission, World Bank, UNDP และ Office of the Special Adviser on Africa เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความเห็น จัดลำดับความสำคัญ และกำหนดแนวทางการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาให้กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคแอฟริกา

เดิม การประชุม TICAD จัดขึ้นทุก ๆ 5 ปี ที่ประเทศญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี 2016 เป็นต้นไป TICAD จะจัดขึ้นทุก ๆ 3 ปี ซึ่งเป็นไปตามความประสงค์ของฝ่ายแอฟริกาที่เสนอขอให้จัดการประชุมถี่ขึ้นเพื่อให้การติดตามการดำเนินงานความร่วมมือตามข้อเสนอแนะหรือเอกสารผลลัพธ์การประชุมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยรัฐบาลญี่ปุ่นและประเทศในภูมิภาคแอฟริกาจะสลับกันเป็นเจ้าภาพ

รัฐบาลญี่ปุ่นย้ำความเป็นเอกลักษณ์ 4 ประการของการประชุม TICAD ได้แก่

(1) TICAD เป็นผู้นำบุกเบิก (Pioneer Forum) แม้ปัจจุบันจะมีหลายกรอบความร่วมมือที่มุ่งพัฒนาภูมิภาคแอฟริกา แต่ TICAD ได้เริ่มต้นขึ้นในปี 2536 (1993) จึงเป็นเวทีแรกที่เป็นผู้นำบุกเบิกที่จะพัฒนาประเทศต่าง ๆ ในแอฟริกา

(2) TICAD เป็นเวทีเปิด (Open Forum) ที่สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในภูมิภาคแอฟริกาเข้าร่วมการประชุม ประกอบด้วย ประเทศในภูมิภาคแอฟริกา องค์กรระหว่างประเทศ ประเทศหุ้นส่วน ภาคเอกชน และภาคสังคม

(3) TICAD ให้ความสำคัญกับการเป็นเจ้าของและการเป็นหุ้นส่วน (Ownership and partnership) ซึ่งเป็นหลักปรัชญาพื้นฐานและช่วยปูทางจนนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแอฟริกา (หุ้นส่วนใหม่เพื่อการพัฒนาแอฟริกา: New Partnership for Africa's Development) และ

(4) TICAD เป็นเวทีที่บรรลุผลสำเร็จอย่างต่อเนื่อง TICAD มีกลไก/กระบวนการที่ติดตามและผลักดันการให้ความช่วยเหลือภูมิภาคแอฟริกาอย่างเป็นรูปธรรม

การประชุมที่ผ่านมา

นับตั้งแต่ปี 2536 (1993) มีการประชุมระดับผู้นำแล้วทั้งสิ้น 6 ครั้ง ดังนี้

1. การประชุม TICAD I เมื่อปี 2536 (1993) ณ กรุงโตเกียว (ไทยไม่ได้เข้าร่วม) ที่ประชุมได้รับรอง “Tokyo Declaration on African Development” ซึ่งกำหนดแนวทางการดำเนินการด้านต่าง ๆ ในภาพรวมเพื่อพัฒนาภูมิภาคแอฟริกา

2. การประชุม TICAD II เมื่อปี 2541 (1998) ที่กรุงโตเกียว (ไทยไม่ได้เข้าร่วม) ที่ประชุมได้รับรอง “Tokyo Agenda for Action” ซึ่งกำหนดแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายที่สำคัญด้านต่างๆ โดยเฉพาะการลดปัญหาความยากจนในแอฟริกา

3. การประชุม TICAD III เมื่อปี 2546 (2003) ณ กรุงโตเกียว (ไทยไม่ได้เข้าร่วม) ที่ประชุมมุ่งหาหรือเพื่อทบทวนการดำเนินการในรอบ 10 ปี และกำหนดแนวทางการดำเนินงานในอนาคต และนำไปสู่การรับรอง “TICAD Tenth Anniversary Declaration”

4. การประชุม TICAD IV เมื่อปี 2551 (2008) ณ เมืองโยโกฮามา (นายพิทยา พุกกะมาน ที่ปรึกษารัฐมนตรีฯ เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทย) ที่ประชุมได้รับรอง “Yokohama Declaration” ซึ่งได้กำหนดกลไกในการติดตามผล (TICAD Follow-up Mechanism) โดยให้จัดการประชุมติดตามผลระดับรัฐมนตรี¹ (TICAD Ministerial Follow-up Meeting) เป็นประจำทุกปี

5. การประชุม TICAD V เมื่อปี 2556 (2013) ณ เมืองโยโกฮามา (นายจุลพงศ์ โนนศรีชัย ผู้ช่วยรัฐมนตรีฯ เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทย) ที่ประชุมได้รับรอง “Yokohama Declaration 2013” และ “Yokohama Action Plan 2013-2017” ซึ่งกำหนดแนวทาง (road map) ของกระบวนการพัฒนาของแอฟริการะหว่างปี 2013-2017

6. การประชุม TICAD VI เมื่อปี 2559 (2016) ณ กรุงไนโรบี สาธารณรัฐเคนยา

- การประชุมเตรียมการระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส มีระดับรองอธิบดีเป็นหัวหน้าคณะเข้าร่วม ณ กรุงจิบูตี สาธารณรัฐจิบูตี (14-15 มีนาคม 2559) และระดับรัฐมนตรี ณ กรุงบันจูล สาธารณรัฐอิสลามแกมเบีย (16-17 มิถุนายน 2559)

- การประชุมระดับผู้นำ มีอธิบดีกรมความร่วมมือฯ เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทยเข้าร่วม ระหว่างวันที่ 27-28 สิงหาคม 2559 ณ กรุงไนโรบี สาธารณรัฐเคนยา ซึ่งเป็นครั้งแรกที่จัดการประชุม TICAD นอกประเทศญี่ปุ่น โดยมี 3 หัวข้อหลักได้แก่ (1) Industrialization: Promoting structural economic transformation through diversification (2) Health System: Promoting resilient health systems for quality of life และ (3) Social Stability: Promoting social stability for shared prosperity ในช่วงการประชุมหัวข้อที่ (3) อธิบดีกรมความร่วมมือฯ ได้กล่าวในที่ประชุมเกี่ยวกับบทบาทของไทยในการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาแอฟริกา เช่น การจัดฝึกอบรมด้านการปลูกข้าวภายใต้ความร่วมมือไตรภาคีไทย-ญี่ปุ่น-แอฟริกา ให้แก่ประเทศสมาชิก Coalition for African Rice Development (CARD) และแสดงความพร้อมที่จะมีความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ในแอฟริกา โดยเฉพาะด้านการพัฒนาชุมชนโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงฯ โดยกรมสารนิเทศและกรมความร่วมมือฯ ได้มีการจัดชุมนุมพิธีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่กิจกรรมคู่ขนานของ JICA

ที่ประชุมรับรอง Nairobi Declaration และ Nairobi Implementation Plan สรุปผลความก้าวหน้าที่ผ่านมา ความท้าทายในปัจจุบัน ประเด็นสำคัญที่ต้องดำเนินการในแต่ละด้าน (3 pillars: เศรษฐกิจ ระบบสุขภาพ และเสถียรภาพทางสังคม) รวมถึงประเด็นการพัฒนาในภาพรวมอื่น ๆ เช่น ผู้หญิง เยาวชน และผู้พิการ การส่งเสริมวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ความเป็นหุ้นส่วนของภาครัฐและภาคเอกชน และธรรมาภิบาล

7. การประชุม TICAD 7 จะจัดขึ้นระหว่างวันที่ 27 – 30 สิงหาคม 2562 ณ เมืองโยโกฮามา ประเทศญี่ปุ่น

- การประชุมเตรียมการระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสและระดับรัฐมนตรี มีรองอธิบดี

กรมความร่วมมือฯ เป็นหัวหน้าคณะเข้าร่วม ระหว่างวันที่ 5 – 7 ตุลาคม 2561 ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น โดยการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสมีการเลื่อนออกไป แต่สุดท้ายไม่สามารถจัดประชุมได้ และการประชุมระดับรัฐมนตรีมีสาระสำคัญของผลการประชุม ดังนี้

- รัฐบาลญี่ปุ่นเน้นย้ำนโยบาย Free and Open Indo-Pacific ที่จะเชื่อมโยงญี่ปุ่นกับแอฟริกา และมุ่งมั่นที่จะให้ความช่วยเหลือแก่แอฟริกาต่อไป
- **แนวโน้มและความท้าทายตั้งแต่ TICAD VI** การเติบโตอย่างยั่งยืนและครอบคลุมของแอฟริกาต้องประกอบด้วย การจัดการงบประมาณที่ดี การระดมทุนภายในประเทศ การส่งเสริมการลงทุนทางตรง ความหลากหลายทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและอุตสาหกรรม รวมถึงภาคเอกชนจะมีบทบาทที่สำคัญด้วยเช่นกัน เพื่อจะทำให้แอฟริกาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ดี อย่างไรก็ตาม ความท้าทายที่ยังต้องเผชิญอยู่ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ การเข้าถึงพลังงาน และการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรี
- **การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจเพื่อการเติบโตอย่างครอบคลุม** หลังจากเศรษฐกิจในแอฟริกาซบเซาไปตั้งแต่ปี ๒๐๑๖ ปัจจุบันเศรษฐกิจกำลังฟื้นตัว ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจคือการส่งเสริมการมีบทบาทของภาคเอกชน โดยเฉพาะ Micro, Small and Medium Enterprises (MSMEs) และ Blue Economy โดยมีความมั่นคงทางทะเลเป็นปัจจัยหลัก รวมถึงการเพิ่มผลผลิตข้าว ซึ่งในปีนี้ประเทศสมาชิก CARD สามารถผลิตข้าวได้เพิ่มเป็นเท่าตัวตามเป้าหมายที่วางไว้ และกำหนดจะผลิตข้าวเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัวภายในปี ๒๐๓๐ นอกจากนี้ หลักการ Kaizen (Continuous Improvement) ของญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่แอฟริกาต้องการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้สำหรับภาคการผลิต
- **สังคมที่มั่นคงและยั่งยืนเพื่อความมั่นคงของมนุษย์** เน้นย้ำถึงการเข้าถึงระบบสุขภาพ น้ำสะอาด พลังงาน และการมีอาชีพและรายได้ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่จะทำให้สังคมมีสุขภาพที่ดี โดยภาคสาธารณสุข ญี่ปุ่นได้นำระบบ Universal Health Coverage (UHC) มาใช้ในแอฟริกา ซึ่งส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงระบบสาธารณสุขมากขึ้น แต่ความท้าทายเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ที่ยังต้องเผชิญอยู่ ได้แก่ การสร้างงานของเยาวชน การเพิ่มบทบาทของสตรี โรคติดต่อ อาทิ HIVs/Aids วัณโรค และการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งแอฟริกายังคงต้องการความช่วยเหลือ
- **การเสริมสร้างเครือข่ายสำหรับแอฟริกาและอื่น ๆ** เน้นย้ำถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ต้องมีคุณภาพทั้งทางกายภาพ สถาบัน ดิจิทัล และระหว่างประชาชน โดยต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมซึ่งจะรองรับความเชื่อมโยงด้านดิจิทัลและเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเต็มที่ เพื่อประโยชน์ต่อแอฟริกาต่อไป โดยญี่ปุ่นยังได้สนับสนุนการสร้างเชื่อมโยงที่มีโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ เพราะสอดคล้องกับนโยบายยุทธศาสตร์ free and open info-pacific นอกจากนี้ การลงนามใน FTAs และความร่วมมือแบบใต้-ใต้ และไตรภาคียังคงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเครือข่ายและความเชื่อมโยงในแอฟริกาอีกด้วย

๒.๓ ประเทศแอฟริกาที่เข้าร่วมประชุมได้แสดงความต้องการด้านการพัฒนาในสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการพัฒนาฝีมือแรงงานให้แก่เยาวชนเพื่อแก้ปัญหาความยากจน การเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยี SDGs และ Agenda 2063 เป็นต้น

- ต่อมา สอท. ญี่ปุ่น/ปทท. ได้มีหนังสือเชิญผู้แทนกรมความร่วมมือฯ เข้าร่วมการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส รว. 10- 11 มิ.ย. 2562 ณ เออีโอเปีย ซึ่งกรมความร่วมมือฯ ไม่ได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปเข้าร่วม

มิถุนายน 2562
ภารกิจความร่วมมือหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา
กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ